

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در

پانسکو

هو العزيز

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در پلاسکو

توزیع محدود

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

جستارهایی در پلاسکو

توزیع محدود- ویرایش دوم

۱۰ بهمن ۹۵

با جستارهایی از:

محمد آقاسی، علیرضا آقاییوسفی، ریحانه اصلان زاده، سیدمهدی اعتمادی فرد، آرمین امیر، حسین ایمانی جاجرمی، یاسر باقری، عبدالله بیجرانلو، ناصرالدین-علی تقویان، سمیه توحیدلو، مجتبی توسل، حمیدرضا جلایی پور، ریحانه جوادی، محمدرضا جوادی یگانه، ابراهیم حاجیانی، مهدی حسین زاده فرمی، هادی خانیکی، سیدمحمد مهدی خوبی، مجتبی دلیر، حسین راغفر، جبار رحمانی، محمد مهدی رحمتی، مهدی روزخوش، سعیده زادقناد، احسان سلطانی، احسان شاه قاسمی، غلامرضا صدیق اورعی، رضا صفری شالی، عباس عبدی، حامد طالبیان، حمید طاهری، فاطمه سادات علمدار، فردین علیخواه، موسی عنبری، غلامرضا غفاری، محمدجواد غلامرضا کاشی، محمد فاضلی، نعمت الله فاضلی، مقصود فراستخواه، جولان فرهادی بابادی، ناصر فکوهی، مجید فولادیان، سید احمد فیروزآبادی، محمدامین قانع راد، علی قنبری، محمدرضا کلاهی، مسعود کوثری، رضا مختاری اصفهانی، علیرضا مشهدی زاده، محمد معماریان، مهدی منتظری مقدم، نوح منوری، سیدجواد میری، سیدعبدالامیر نبوی، آرش نصر اصفهانی، عباس نعمتی، سیدضیاء هاشمی، سیده راضیه یاسینی.

با مقدمه: سیدرضا صالحی امیری

به کوشش:

محمدرضا جوادی یگانه، جبار رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیجرانلو

۱۳۹۵

عنوان و نام پدیدآور	مشخصات نشر	مشخصات ظاهری
جستارهایی در پلاستیک/ به کوشش محمدرضا جوادی یگانه، جبار رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیچرانلو. با مقدمه سیدرضا صالحی امیری.	تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۵.	۵۲۱ص.
موضوع	بلاها - - جنبه‌های جامعه‌شناختی.	۳۴۷/۳۶۳
موضوع	رسانه‌ها و افکار عمومی.	وضعیت فهرست‌نویسی فیبا
موضوع	مسائل اجتماعی - ایران - تهران.	رده‌بندی دیویی
موضوع	مدیریت بحران - ایران - تهران.	
موضوع	بلاها - - آینده‌نگری.	
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ ج ۲ / HV ۵۵۳	

جستارها

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
به کوشش: محمدرضا جوادی یگانه، جبار
رحمانی، سعیده زادقناد، عبدالله بیچرانلو.
با مقدمه: سید رضا صالحی امیری، وزیر
فرهنگ و ارشاد اسلامی
صفحه‌آرا: وحید لنجان‌زاده
روی جلد: از مجموعه «ایستاده در غبار»،
اصغر خمسه. خبرگزاری مهر.

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@ric.ir

فهرست مطالب

۷ پلاسکو از آغاز تا پایان

مدیریت و سیاست شهری

- ۱۵ گزارش ملی پلاسکو / محمد فاضلی
- ۲۵ پیام پلاسکو / سید ضیاء هاشمی
- ۳۱ مدیریت شهری و درس های پلاسکو / حسین ایمانی جاجرمی
- ۳۵ تحلیلی آسیب شناختی بر موقعیت بحران های کالبدی شهر / ناصر فکوهی
- ۴۳ ماجرای «پیک نیک» و جامعه شناسی «پلاسکوها» / موسی عنبری
- ۴۹ فروپاشی پلاسکو نماد فروپاشی الگوی توسعه شهری / محمد امین قانع راد
- ۵۷ آتش پلاسکو روشن است! مگر... / مجتبی توسل
- ۶۵ جامعه ساختمان پلاسکو و درس هایی که نمی آموزیم / حسین راغفر
- ۷۱ مسئولیت شهرداری در حادثه پلاسکو / علیرضا مشهدی زاده
- ۷۹ مدیریت فرسوده / سید عبدالامیر نبوی
- ۸۷ خوب، بد، زشت: درس های پلاسکو / محمد مهدی رحمتی
- ۹۷ هزینه های استهلاک و بی توجهی به آن در پلاسکو / غلامرضا صدیق اورعی
- ۱۰۳ ساختارهای خالق حادثه ساختمان پلاسکو / احسان سلطانی
- ۱۱۱ آتش پلاسکو؛ احیاگر مشکلات تاریخی ایرانیان / رضا مختاری اصفهانی
- ۱۱۹ چتری برای پلاسکو / یاسر باقری
- ۱۲۹ قربانیان نامرئی پلاسکو / آرش نصر اصفهانی
- ۱۳۵ عدم توازن امنیت حیات ایرانی / مهدی حسین زاده فرمی

فرهنگ و جامعه

- ۱۴۳ پرسش پلاسکو / نعمت‌الله فاضلی
- ۱۵۵ پلاسکو و امر نمی‌دانم / سیدجواد میری
- ۱۶۱ با پلاسکو می‌توان «جامعه در آغوش خطر ایران» را اسکن کرد / جلالی پور
- ۱۶۹ ققنوس پلاسکو و تکوین مقوله «مردم» در غیاب حکمرانی کارآمد / جبار رحمانی
- ۱۷۵ ساختمان پلاسکو و احساس بی پناهی مردم / محمدجواد غلامرضا کاشی
- ۱۸۷ حادثه ساختمان پلاسکو و فرهنگ اعتماد / غلامرضا غفاری
- ۱۹۵ ظرفیت سرمایه اجتماعی و واقعه پلاسکو / سید احمد فیروزآبادی
- ۲۰۳ اعتماد؛ کلید جامعه خود-ترمیم‌گر / فردین علیخواه
- ۲۰۹ پلاسکو و نشانه‌شناسی یک ازدحام / مقصود فراستخواه
- ۲۱۵ پلاسکو، یادگیری و آگاهی ملی / ابراهیم حاجیان
- ۲۲۵ بررسی زمینه‌های بحران پلاسکو با تأکید بر منزلت اجتماعی / مهدی اعتمادی‌فرد
- ۲۳۳ ساختمان پلاسکو و اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی / مجتبی دلیر

اخلاق اجتماعی و خلیقات ایرانی

- ۲۴۳ آیا مردم هم در فروریختن پلاسکو مقصرند؟ / محمدرضا جوادی یگانه
- ۲۵۱ حادثه پلاسکو و فرهنگ عمومی / محمدرضا کلاهی
- ۱۶۲ حادثه پلاسکو و مظنونان همیشگی: «مردم» / مهدی روزخوش
- ۲۷۱ تقدیرگرایی، گم‌گشتگی آینده، و ظهور فاجعه پلاسکو / مجید فولادیان
- ۲۷۹ همه ایرانی‌اند، بعضی‌ها ایرانی‌ترند / آرمین امیر
- ۲۸۹ پلاسکو، فقدان همدلی در زیست جمعی ایرانی / علی قنبری
- ۲۹۹ آیا آنها گوسفندند؟ / فاطمه سادات علمدار
- ۳۰۹ فرایند اندیشه نسلی؛ آنچه که انجام می‌دهیم / مهدی منتظری‌مقدم
- ۳۱۷ مناسک پلاسکو / سعیده زادقناد

رسانه‌های جمعی و اجتماعی

- ۳۲۷ پلاسکو: سیلی سخت فاجعه / مسعود کوشری
- ۳۴۱ تصویری از رسانه‌ای شدن یک حادثه / هادی خانیکی
- ۳۴۷ درباره روایت رسانه ملی از واقعه ساختمان پلاسکو / سیدمحمد مهدی خوبی
- ۳۵۵ ۱۲۴ دقیقه تعلیق / محمد معماریان
- ۳۶۵ اختلال رسانه‌ای و نقص جامعه‌پذیری / عباس عبدی

- ۳۷۱ مصیبت به منزله درنگی برای آینده / سمیه توحیدلو
- ۳۸۱ پلاسکو در ذهن مردم فروریخت / عباس نعمتی و حمید طاهری
- ۳۸۷ درس‌های فاجعه پلاسکو برای تلویزیون ایران / عبدالله بیچرانلو
- ۳۹۵ سرکشی تحمل‌ناپذیر نمادها / ناصرالدین علی تقویان
- ۴۰۵ که نه خاطر تماشا، نه هوای باغ دارد / ریحانه جوادی
- ۴۱۷ حادثه ساختمان پلاسکو و افکار عمومی / رضا صفری شالی
- ۴۲۵ اختلال جمعی / علیرضا آقاییوسفی
- ۴۳۳ سلفی‌بگیران پلاسکو / احسان شاه قاسمی
- ۴۴۱ خوش‌حالی‌ها و خوش‌بختی‌های رسانه ملی / نوح منوری
- ۴۴۷ فاجعه پلاسکو: امکان بسیج اجتماعی و نقش رسانه‌ها / حامد طالبیان
- ۴۵۵ شوک درمانی افکار عمومی و دیگر هیج / محمد آقاسی
- ۴۶۱ کنش سیاسی و عکاسی از فاجعه / ریحانه اصلانزاده

برای آینده

- ۴۷۱ از فروریزش نماد مدرنیته تا برساخت فرهنگ رشادت / سیده راضیه یاسینی
- ۴۸۱ علاج واقعه / جولان فرهادی بابادی

مدیریت و سیاست شهری

مسئولیت شهرداری در حادثه پلاسکو

علیرضا مشهدی زاده

استادیار حقوق دانشگاه آزاد واحد تهران شمال

ساختمان تجاری پلاسکو در روز پنجشنبه ۳۰ دی ماه ۱۳۹۵، در پی آتش سوزی، به طور کامل تخریب و علاوه بر خسارت های مالی هنگفت، منجر به شهادت تعدادی از آتش نشانان شجاع و بی ادعا نیز شد. نباید فراموش کرد، بخشی بزرگ از مشکلات فعلی شهر تهران که هر از گاهی در مکانی از شهر نمود پیدا می کند، ناشی از بهم ریختگی غیر قابل وصف و گسترده مدیریت شهری است. عدم پاسخ گویی و بی مسئولیتی مدیریت شهری و نبود نظارت کافی شورای شهر بر اقدامات شهرداری کلان شهر تهران، موجب گسستن ساختار معماری، حقوقی و فنی این شهر شده است. سرآغاز این تخلفات، از حدود اوایل دهه ۷۰ شمسی شروع و در اواخر دهه ۸۰ و اوایل دهه ۹۰، به شکلی بی سابقه اوج گرفته است. قانون گریزی و شهرفروشی

و بی‌قانونی حاکم بر شهرداری تهران، در تمامی ارکان این کلان‌شهر، نمود عینی دارد که بخشی کوچک از آن در تراکم‌فروشی بی‌ضابطه و تغییر کاربری‌های غیرقانونی (تغییر کاربری باغات و فضای سبز) یا اجازه ساخت‌وساز در مناطق ممنوع (برج‌های منطقه ۲۲ شهرداری) یا رعایت نشدن ضوابط بلندمرتبه‌سازی به‌گونه‌ای که در هر نقطه از شهر بدون در نظر گرفتن امکان خدمات‌رسانی به برج‌ها در هنگام حوادث و سوانح، اجازه ساخت داده می‌شود (ساخت ساختمان‌های بلندمرتبه در خیابان‌ها و کوچه‌هایی باعرض بسیار کم) یا احداث مجتمع‌های عظیم تجاری در نقاطی که از نظر معیارهای شهرسازی، باعث گره ترافیکی می‌شوند، همانند مجتمع تجاری کورش یا پالادیوم هویداست. از مقررات و ضوابط شهری از قبیل طرح جامع، طرح تفصیلی، نحوه استقرار واحدهای صنفی و تجاری در سطح شهر تهران، تقریباً اثری باقی نمانده است و ظاهراً هر کس با پرداخت پول می‌تواند در هر منطقه‌ای و کوچه‌ای از تهران، اقدام به احداث واحد تجاری کند. واقعه تأثیربرانگیز و سیاه پلاسکو، می‌تواند زنگ خطری برای همه دستگاه‌های اجرائی و تقنینی کشور باشد، تا با اراده ملی، برای احیای قانون‌مداری در شهرداری تهران اقدامی کنند و با مسئول شناختن شهرداری در عدم اجرای قوانین، از اقدامات خودسرانه آن جلوگیری کنند. درکنار همه ابعاد اجتماعی و سیاسی مسئله، آنچه مهم می‌نمود، تشخیص مسئول پرداخت خسارات این آتش‌سوزی است. شهرداری تهران با انتشار اسناد متعددی که حاکی از اخطار به مالکان و مدیران ساختمان پلاسکو است، به نوعی برائت و عدم مسئولیت خود از خسارت را بیان می‌کند، اما آیا صرف اخطارها، شهرداری را از مسئولیت مبری می‌سازد؟ برای پاسخ به این سوال، بررسی شخصیت حقوقی شهرداری و وظایف و تکالیف قانونی آن ضروری است.

الف) ماهیت شهرداری

در تعریفی عرفی و ساده می‌توان گفت، از لحاظ حقوقی، شهرداری سازمانی اداری، محلی و غیرمتمرکز است که به منظور اداره امور شهر، همانند ارائه خدمات عمومی، سامان‌دهی زندگی شهری، عمران و آبادانی شهر، گسترش بهداشت و آموزش عمومی و رفاه ساکنان شهر، تأسیس می‌شود. طبق ماده ۳ قانون شهرداری‌ها، این نهاد دارای شخصیت حقوقی است و در نتیجه، اموال، بودجه، درآمد، حقوق و تکالیفی مستقل از دولت دارد؛ به دیگر سخن، مانند هر شخص حقوقی، واجد استقلال مالی و اداری است. با توجه به وجود شورای اسلامی شهر که اعضای آن از سوی مردم انتخاب می‌شوند، شهرداری‌ها در اصل، نهادی مردمی محسوب می‌شوند. در نظام حقوقی ایران، اشخاص حقوقی حسب مورد می‌توانند دارای مسئولیت کیفری (ماده ۲۰ و ۱۴۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲) یا مدنی باشند. طبق ماده ۵۸۸ قانون تجارت: «شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد، قائل است مگر حقوق و وظایفی که بالطبع، فقط انسان ممکن است آن را داشته باشد، مانند حقوق و وظایف ابوت، نبوت و امثال ذلک». شهرداری‌ها، همانند هر شخص حقوقی دیگری، در راستای کوتاهی از انجام وظایف خود، ممکن است اسباب ورود خسارت به دیگران را فراهم آورند که این خسارت در حوزه مسئولیت کیفری و مدنی قابل بررسی است.

ب. مبنای قانونی مسئولیت شهرداری

۱. قانون‌گذار در دو فصل ۶ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱، وظایف شهرداری را به‌طور شفاف و واضح و منجز، احصاء کرده که یکی از آن تکالیف، حفظ شهر از بناهای خطرناک بوده که در بند ۱۴ ماده ۵۵ و تبصره آن (اصلاحی و الحاقی مصوب

در قالب عبارات ذیل، مورد تقنین قرار گرفته است:

«اتخاذ تدابیر مؤثر و اقدام لازم برای حفظ شهر از خطر سیل و حریق و همچنین رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی و کوچه‌ها و اماکن عمومی و دالان‌های عمومی و خصوصی و پرکردن و پوشاندن چاه‌ها و چاله‌های واقع در معابر و ... که باعث زحمت و خسارت ساکنین شهرها باشد.

تبصره: در کلیه موارد مربوط به رفع خطر از بناها و غیره و رفع مزاحمت‌های مندرج در ماده فوق، شهرداری پس از کسب نظر مأمور فنی خود به مالکین یا صاحبان اماکن یا صاحبان ادوات منصوب، ابلاغ مهلت‌دار متناسبی صادر می‌کند و اگر دستور شهرداری در مهلت معین به موقع به اجراء گذاشته نشود، شهرداری رسماً با مراقبت مأمورین خود، اقدام به رفع خطر یا مزاحمت خواهد نمود و هزینه مصروف را به اضافه صدی پانزده خسارت، از طرف دریافت خواهد کرد. مقررات فوق، شامل کلیه اماکن عمومی مانند سینماها، گرمابه‌ها، مهمان‌خانه‌ها، دکاکین، قهوه‌خانه‌ها، رستوران‌ها، پاساژها و امثال آن که محل رفت‌وآمد مراجعه عمومی است نیز می‌باشد.»

۲. ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲/۲/۱: «هرگاه کسی فعلی که انجام آن را برعهده گرفته یا وظیفه خاصی را که قانون بر عهده او گذاشته است، ترک کند و به سبب آن، جنایتی واقع شود، چنانچه توانایی انجام آن فعل را داشته است، جنایت

حاصل به او مستند می‌شود و حسب مورد عمدی، شبه عمدی، یا خطای محض است، مانند این که مادر یا دایه‌ای که شیردادن را برعهده گرفته است، کودک را شیر ندهد یا پزشک یا پرستار، وظیفه قانونی خود را ترک کند.»

۳. ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹/۲/۷: «کارمندان دولت و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آن‌ها که به مناسبت انجام وظیفه، عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی، خساراتی به اشخاص وارد نمایند، شخصاً مسئول جبران خسارت وارده می‌باشند، ولی هرگاه خسارات وارده مستند به عمل آنان نبوده و مربوط به نقص وسایل ادارات و یا مؤسسات مزبور باشد، در این صورت جبران خسارت بر عهده اداره یا مؤسسه مربوطه است، ولی در مورد اعمال حاکمیت دولت، هرگاه اقداماتی که برحسب ضرورت برای تأمین منافع اجتماعی طبق قانون به عمل آید و موجب ضرر دیگری شود، دولت مجبور به پرداخت خسارات نخواهد بود.»

ج) تحلیل حقوقی مسوولیت شهرداری

بند ۱۴ و تبصره ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها، رهنمون‌گر این است که دو تکلیف (فعل) برای شهرداری در نظر گرفته شده که عبارتند از: اولاً اصدار و ابلاغ اخطاریه با قید موعد و مهلت متناسب و ثانیاً رفع خطر به‌طور مستقل توسط شهرداری و مطالبه هزینه‌های مصروف، به‌انضمام خسارات در صورت امتناع مالکان از اجرای اخطار. مفهوم و معنای این دو تکلیف این است که شهرداری، نظارت و مراقبت بر ساختمان‌ها و مستحدثات را برعهده داشته و دارد لذا اگر ساختمانی در وضعیت و موقعیت خطرناکی باشد، اقتضاء دارد، جهت جلوگیری از خسارت، مالک را ملزم به تخریب یا سایر اقدامات ایمنی کند و در صورت عدم امکان تخریب یا اصلاح موارد خطر توسط مالک، به‌هر

علت، شهرداری وفق مفاد بند ۱۴ ماده ۵۵ و تبصره مکلف به اقدام و اجرای دستور قانونگذار راسا می باشد چون مفاد این ماده امری و تکلیفی است.

طبق همین تبصره، همه اماکن عمومی مانند پاساژها و مجتمع‌های تجاری نیز مشمول همین مقررات‌اند. شهرداری برای اجرای تکالیف بند ۱۴ و تبصره آن، نیاز به اخذ مجوز از مراجع قضائی یا حضور نماینده قضائی ندارد. به موجب نظریه مشورتی مورخ ۲۷/۱۱/۷۶ اداره حقوقی قوه قضائیه: «بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری و تبصره ذیل آن، به‌نحوی صریح و خالی از ابهام شهرداری را موظف به رفع خطر... موضوع بند یادشده نموده است... تشخیص و رفع خطر... رأساً با شهرداری است و نیازی به مراجعه به نماینده قضائی و حضور نماینده قضائی نیست». سیاق عبارات بند ۱۴ و تبصره آن به معنای آن است که تشخیص شیوه جلوگیری از خطر، بر عهده شهرداری است. این شیوه می‌تواند حسب مورد، شامل جلوگیری از فعالیت یا تخریب یا اقدامات ترمیمی یا هر اقدام مناسب دیگر باشد. در نظریه مورخ ۱۱/۶/۸۲ همان اداره حقوقی آمده است: «... در صورتی که به تشخیص [شهرداری] بنایی ... خطرناک باشد، شهرداری موظف است به طرق مقتضی نسبت به رفع خطر اقدام نموده و از بروز حوادث ناگوار جلوگیری نماید». همان‌گونه که پیداست، تکلیف شهرداری محدود به اخطار به مالکان یا متصرفان نیست. چنان‌چه به هردلیل موجه یا ناموجه، مالکان یا متصرفان برای رفع خطر از بنا اقدامی نکنند، شهرداری موظف است برای جلوگیری از خطر و حراست از جان و مال اهالی شهر، رأساً برای رفع خطر اقدامی عملی کند. نظریه مشورتی مورخ ۲۱/۱۱/۸۹ اداره حقوقی قوه قضائیه نیز دقیقاً بر همین امر تأکید داشته است. چنان‌که روشن است، کمترین تردیدی درباره مسئولیت و تکالیف و حدود اختیارات شهرداری برای رفع خطر از بناهای پرمخاطره وجود ندارد.

حال آن که شهرداری، از انجام تکالیف قانونی خود امتناع کرده، به موجب ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی مسئول است. به موجب ماده مذکور، هرگاه کسی فعلی که انجام آن را برعهده گرفته یا وظیفه خاصی را که قانون بر عهده او گذاشته است، ترک کند و به سبب آن، جنایتی واقع شود، چنانچه توانایی انجام آن فعل را داشته است، جنایت حاصل به او مستند می‌شود و حسب مورد عمدی، شبه عمدی، یا خطای محض است. شهرداری اعلام کرد که ۳۰ بار اخطار صادره کرده است یعنی شهرداری، از وضعیت نامناسب پلاسکو آگاهی داشته و عدم اقدام موثر آن بعد از هر اخطار، یعنی ۳۰ بار تخلف شهرداری. شهرداری به استناد همین تعداد اخطاری که ارسال کرده است، مسئولیت دارد. به لحاظ حقوقی، اخطار باید ثمره عملی داشته باشد و اقداماتی عطف به عدم اجرای مفاد اخطاریه لازم است، صورت پذیرد. اگر بعد از نوبت اول اخطار، اقدام مناسبی صورت نگرفته است، علت صدور اخطارهای بلا اقدام بعدی چیست؟ شهرداری، علاوه بر مسئولیت کیفی مبنی بر پرداخت دیه به آتش‌نشانان، مکلف به پرداخت خسارات مالی از باب مسئولیت مدنی متذکر در ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی نیز هست، زیرا که با عدم اجرای ماده ۵۵، باعث بروز ضرر مالی به اموال اشخاص و شهروندان شده است.

فصلنامه علمی، پژوهشی و آموزشی
دانشگاه شیراز